

Slovenski kmetovalec

V Celji, dné 25. marca 1893. leta.

Sadjerejstvo in njegov velik sovražnik.

Življenje naše je vedni boj. Če se tako more govoriti že v obče o človeku, toliko bolj velja to o kmetu, katerega stališče je čedalje težavnejše, dostikrat celo neznosno. Na njegovih ramenih leži težka butara raznovrstnega davka, katero neizprosno breme dostikrat komaj zmaga. Po drugej strani mu rastejo s časom vred vedno večji stroški za dom, družino in gospodarstvo. Vedno se sicer napreduje, ali kmetu sega ta napredek navadno le globokeje v — mošnjo! Žalibog da namreč pri njegovih pridelkih ni videti one veljave v ceni, kar ravno mu rodi prepričanje, da njegovo gospodarstvo gre po rakovem potu. Tako je prvič cena raznih poljedeljskih pridelkov radi konkurencije od drugod skoraj — ničeva. V vinogradih je še večji križ. Novi sovražniki trsja in neizprosna trsna uš jih uničujejo; k temu pa še pristopi tuja konkurenca, — kje je vinorejcu up, kje rešitev?!

V teh kočljivih vprašanjih napotujejo kmeta njegovi prijatelji k sadjerejstvu, kajti v mnogih obzirih bi sadjerejstvo nadomestovalo pešajoče vinorejstvo in toraj je njegova prihodnost gotova. Te misli so se poprijeli vsi krogi. Pri šolah so se ustanovili šolski vrti v katerih se uči sadje rejstvo. Kmetom se povsod priporoča sadjerejstvo, gotovo le iz tega namena, da bi se tako povzdignila vsaj ena stroka kmetijstva — sadjerejstvo. Vneti in požrtvovalni rodoljubi osnovali so celo blagodejno društvo na spodnjem Štajerju, katerega hvalevredni namen je pri nas povzdigniti sadjerejstvo. Vse to je gotovo največje hvale vredno in bode našim potomcem v veliko korist, — ako bode to mnogo uspeha imelo! Srečali smo namreč na tem potu sovražnika, kateri nam tembolj škoduje, ker ga na vse načine brani postava, — in ta sovražnik sadjerejstva je divjačina zlasti zajec!

Že davno in zmiraj čule so se tožbe o škodi, ki jo povzročuje zajec po zimi na sadnem drevju, ali te tožbe kmetov niso bile na merodajnih mestih vredne niti pomilovanja. Nasprotno je pa

lovski zakon tako urejen, da ima kmet proti divjačini popolnoma zvezane roke, najdražji zaklad svojega truda — mlada drevesca — ne sme proti sovražnikom niti braniti! —

Zakon namreč veli: Ako kmet ni postavno zavaroval (s plotom zagradil, v slamo povezal ali z apnom pobelil) svojega drevja, tedaj nima pravice do odškodnine, če mu je divjačina kaj škodovala. S tem je toliko rečeno, da se kmet in njegov trud na milost in nemilost prepusti divjačini!

Naj bi se vendar že enkrat verjelo, kar se je od kmetov že tolikrat dokazovalo, da ne morejo s svojimi dostikrat slabimi močmi najvažnejša in nujnejša dela v jeseni dovršiti, ko jih prehitijo sneg, mraz itd. Naj se premisli, da dandanes vse boljše moči na kmetih tišče v mesto, v tovarne, rudokope, tako da doma ostane le kmet sam! —

Sedaj pa primerjajmo škodo glede na navadni zakon o poškodovanju. Ako mi na primer kdo iz zlobnosti ali nagajivosti poškoduje kakšno drevo, stane ga ta škoda obilno in povrh mora plačati še kazen. Če mi, postavim, slučajno sosedova živad kaj poškoduje, dolžen je zopet on škodo povrniti. Ne tako pri divjačini. Bodi si škoda vsled divjačine še tolika, kmet vsled zgoraj imenovanega zakona nima pravice do odškodnine! Kje je tu doslednost, kje pravica?! —

Sedaj pa preglejmo nekoliko škodo, storjeno po divjačini, katera se morda zdi komu prava malenkost. To nalogo bi rad izročil posebnej komisiji, katera naj bi se poslala od vlade, da bi se tako na mestu prepričala o resnici naših tožeb. V letošnjem debelem snegu in velikem mrazu lotila se je divjačina z vso silo sadnega drevja. Tukajšni kmetje niso navadno obvezovali drevja, pač so ga mazali z mazilom od oženka in kakšne primesi, kakor se je že večkrat nasvetovalo. Toda to ni pomagalo. Nekemu kmetu objedel je zajec nad 40 drevesc, katerih nektera so bila že od 3 do 5 cm debela in so že rodila. Drugemu prav v vasi je objedenih 36 dreves, to pa večinoma velikih, celo do 8 cm debelih. Prvi si je z lastne marljivosti pripravil mladi nasad, ali sedaj žalo-

sten toži, da je glede sadjerejstva tam, kjer je bil pred petimi leti in mesto upanja v bodočnost, čaka ga v sadjerejstvu — brezup! — Drugi zopet tožno se oziraje po uničenem zarodu pravi, da mu je škoda do 200 gld. Treba je namreč pomisliti, koliko zaprek čaka sadjarja, predno iz drevesnice prenese nadepolno sadiko na odmenjeno mesto in ko ondi že doseže moč in rodovitnost, kdo bi cenil izpod 5 gld. takšno drevo?! Seveda proti vsakemu drugemu bi ta cena veljala, le proti lovskemu najemniku je to — nič!! —

Za sedaj priobčujem le ta dva izgleda, oglašilo se jih bode gotovo v sedajnem pomladnem času še dosti in to žalibog od ondot, kjer so se največ trudili za sadjerejstvo. Seveda kdor si ni prizadeval zasajati sadja, ta tudi nima mladega zaroda in tudi škode ne trpi, ter se morda drugim še celó posmehuje, pa ravno to je v našem sadjerejstvu gotovo najbolj žalostno! —

Navedem naj še jedno razmerje, katero kaj čudno razsvetljuje. Enakopravnost. Ne bom obširno raziskoval, koliko plačuje davka kmet in koliko najemščine lovec, vendar izgled imam pred seboj, — je to velikanska razlika. V obče se lahko sodi, da v občini, ki plačuje na leto okoli 4000 gld. davka s prikladami vred, nese lov le okoli 40—50 gld.! Toraj je kmetovo breme nad 80krat težje, trud njegov v izreji sadja je velik pravice do njegove lastnine pa, in sicer do najvažnejšega, in največ obetajočega življa, ta pravica je — v milosti lovskih najemnikov, kateri smejo po svoji volji zarezati divjačino, seveda na račun — sadjarja. Kdor v tem vidi pravico in se strinja z vedno naglašujočim napredkom kmetijstva, njemu naj Bog pomore k pravemu razumu!

Kako naj bi se ta reč uravnala po zakonu, da bi ne škodovalo preveč lovu, kmetu pa se dala pravica! Ne prisvojam si zmožnosti to kočljivo vprašanje rešiti in urediti razmerje med lovskim najemnikom in lastnikom zemlje, ali eno naj nasvetujem, namreč: kmetu naj se dá kakor vsem drugim stanovom in ljudem glede svojega imetja pravica! Vsak človek sme braniti svoje imetje škode, tako naj se dovoli tudi kmetu, da sme braniti nadepolni naraščaj proti požrešni divjačini. V očigled tolike škode po zajčjem zobu naj pa se ta divjačina proglasi naravnost kot kmetijstvu škodljiva žival, da jo sme vsakdo in vsaki čas ustreliti, komur v resnici kaj škoduje. Lovski zakon naj se toraj toliko spremeni, da dobi kmet pravico na svojem vrtu in svoji njivi odganjati s puško v roci sovražnike, ne da bi mu za to trebalo posebnega dovoljenja. To bodi

zadržaj prošnjam, katere naj občine pošiljajo na kmetijsko družbo štajersko *)

Nihče naj se ne obotavlja, češ, potem pa za lov ne bomo dobili veliko, ker divjačina se ne bo mogla tako obilno zarezati, kakor zdaj. Ni se bati, da bi lov potem res vrgel kaj, vsaj bode kmet zavezan, ako kaj ustrelji, izročiti lastniku lova. Tudi nič ne de, če s tem pade nekoliko cena lovu, vsaj je ta cena v primeri z davki, katere od svoje zemlje plačujemo toliko kot nič!

Dragi kmetje slovenski, posebno oni, ki ste v občinskih odborih. Odveč se mi zdi še vsake besede, vas nagovarjati v tej važnej zadevi k skupnemu delovanju. Premislite le, kako složno postopajo drugi stanovi in stranke, kader gre za njihove koristi. Nam pa ni za korist ali dobiček, nam je le za obrambo! Če je že nam Slovencem sicer neprijazna naša kmetijska družba v svojem odgovoru nas napotila k skupnemu delovanju, ali naj potem roke križem držimo, gre za to da rešimo in škode varujemo tovariša — brata?! Te besede naj veljajo onim, kateri morda ravno niso poškodovani letos, pa utegnejo gotovo drugikrat priti na vrsto. Poškodovance pa mislim bode zdramila že letos učinjena škoda in mi se nadejamo, da ne bodo molčali, sicer bi jim veljale besede svetega pisma: „da ne razumejo časa svojega obiskovanja!“**)

Občine, ki nameravajo poslati prošnje, naj poizvejo pri kmetih koliko škode imajo na drevesih, na drugih nasadih itd., ter škodo primerno cenjeno naznanijo zraven v prošnji. Slavno uredništvo „Domovine“ in druge rodoljube pa prosimo, naj posredujejo v tej važnej zadevi, s pričanjem, da jim ljudstvo dolžne hvaležnosti ne bo pozabilo! —

Pogorski posestnik.

Napake pri presajevanju dreves.

Ker nastopa čas, v katerem bi moral marljiv in umen gospodar s plodonosnim drevjem vsak ugoden prostor zasaditi, zato hočem tukaj

*) Gotovo bi tudi naši poslanci take prošnje sprejeli in podpirali, kar bi morebiti še več izdalo.

**) Mi se s temi tukaj navedenimi nazori popolnoma strinjamo in še morebiti svoječasno kaj več o tem spregovorimo. Toliko pa rečemo že danes, da bode napredek v sadjerejstvu zlasti med priprostim ljudstvom tako dolgo le prav dvomljive vrednosti, dokler se proti raznim njegovim sovražnikom ne bode odločno in brezobzirno postopalo. Vsaj je to vendar neko protislovje, pospeševati sadjerejstvo pa varovati živali, ki je zopet uničujejo in to največ zabavi in kratkočasji na ljubo (Uredništvo.)

v kratkem opozoriti gospodarje na napake, ktere sem sam marsikje pri presajevanju dreves opazil.

Prva, in rekel bi glavna napaka je ta, da se drevo, ki se ima presaditi, s premalo pozornostjo bodi si iz drevesnice, bodi si v obče iz svojega prvotnega kraja, izkoplje. Vsled tega potrgajo se drevescu koreninice bolj ali manj, ter se tudi lahko drevesce z orodjem, katero pri izkopavanju rabimo, močno poškoduje. — Tako poškodovano drevo ne more potem uspešno rasti ter se razvijati, ker so koreninice, s katerimi živež iz zemlje srka, potrgane ali drugače ranjene; tako drevo potem le životari.

Zopet drug slučaj napake: Drevo se je izkopalo sicer previdno, ne da bi se mu bile korenine poškodovale ali ranile. Ker pa ima jako lepo krono ali v obče mladike, mislé nekateri, škoda ga je obrezati; drevo bo preje močne veje dobilo in bo tudi hitreje rodilo.

Vendar tudi to drevo ne bo izpolnilo presajevalcu tako hitro njegove nade, ker tako drevo, mesto da bi takoj pognalo močne mladike, drži se klavrno, ostari in njegov lastnik ne bo tako hitro sadu od njega jedel, kakor si je to v začetku domišljeval. Tretja napaka je tudi ta, da še drevo, bodi si globoko, bodi si preplitvo presadi. Pregloboko vsajeno drevo boleha na različnih boleznih do svojega popolnega pogina; preplitvo vsajeno pa spet trpi od suše, ter je v nevarnosti, da ga vetrovi in burje preveč ne omajejo. Zadnja napaka pa, na katero hočemo bralce opozoriti, je ta, da se drevesu ne postavi kol, kateremu bi se privezalo. Tako drevo vetrovi cele tedne majejo in gibljejo, ter, ako se v sadonosnikih pase tudi živina, kar bi ne smelo biti, tedaj ga tista s svojim drganjem prav močno omaje.

Da se toraj pri presajevanju mladega drevja izogneš navedenim napakam, ali bolje rečeno, nasledkom teh napak, glej, da drevo iz drevesnice ali v obče iz njegovega prvotnega kraja jako previdno izkopaš, da ne raniš, ter mu koreninice ne potrgaš. Poškodovane korenine gladko obreži in sicer tako da se poševna rez zemlji prileže.

Tako previdno izkopano drevo v vrhu obreži, kar lahko storiš popred, ko si drevesce vsadil, ali pa tudi potem, ko si ga že vsadil. Kako se drevo v kroni reže, je težko opisati in bi tudi ne koristilo. Kdor tega še ni videl tistemu bi svetoval, da raje kakega veščaka poprosi, da mu ta posel opravi, ker sam bi si lahko lepo obliko drevesa jako poškodoval in pokvaril. —

Glede sajenja drevesca pa svetujem, da se naj drevo ravno tako globoko na svojo postal

mesto v sadonosniku posadi, kakor je bilo popred na svojem prvotnem mestu. Tako drevo bo gotovo rastlo. — Kakor otrok, kateri še ne more sam hoditi in stati, potrebuje reči, ob katero se oprijemlje, ravno taka je tudi z mladim drevesom, ono potrebuje močnega kola, kateri ga čuva pred drugimi neizgodami. Presajeno drevo brez kola, in bodi si da je še tako lepo in močno, bo le redko kedaj postalo močno in krepko. Samo ob sebi je razumljivo, da se kol zabije v jamo še preden se drevesce vsadi, kajti bi se s poznejšim zabijanjem koreninice presajenemu drevesu lahko poškodovale. Jako se tudi priporoča, da se presajena drevesa s trnjem ali kako drugače ogradijo, in to posebno v sadonosnikih, v katerih se pase živina, da ga tista s svojim drganjem ne pokvari. —

Beseda za umno bučelarstvo.

Z bučelarstvom peča se naš slovenski kmetovalec že od pamtiveka. To je pa tudi svoje dni, ko se je vosek in med veliko dražje nego dandanes spečaval, bil dober postranski zaslužek. Vsled tega, da danes v cerkvah in sploh v gospodarstvu rabimo manj voščenih sveč, da si razsvitljava z voščenimi svečami, ki so primeroma drage, nadomeščamo z raznimi izdelki tovarn; — vsled tega, da dobivamo dandanes iz Amerike, posebno iz zahodno-indijskih otokov cenejši med, in da se dandanes na umetni način med nareja, kateri je cenejši — prinaša bučelarstvo posebno, ako se bučele goje starem načinu, manj dobička, da celo tako slabo se plačuje, da so pri mnogih hišah, kjer se je bučelarstvo mnogo rodov gojilo, to opustili. Vzrok je v tem, da ima bučelar ravno v času, ko ima največ dela na polji, z bučelami največ opravila. Ta opravila pa zahtevajo tem več času, ker si še vedno prav pomagati ne zna, ker ima navadno o umnem in naprednem bučelarstvu še čisto napačno misli. Da se tedaj bučelarstvo povzdigne na višjo stopinjo, da se naši kmetovalci-posestniki, in še drugi stanovi kakor n. pr. krojači, čevljarji, železniški stražniki itd., tistega bolj poprimejo; da se ga loté z boljšim uspehom — za to je treba poduka in dobrega vzgleda. Poduk bi bila po domačem spisana knjiga o umnem bučelarstvu za vse stanove; dober vzgled dajati za morejo pa duhovniki, učitelji, veleposestniki, ako se oni te stroke v večji meri poprimejo.

Književnost.

(**Poljodjelstvo najdičniji ranat.**) Nješto i po tudjim izvorima napisao i hrvatskomu poljodjel- skomu puku posvetio Petar Tartaglia. Nagradila „Matica Hrvatska“ Zagreb 1892. Dionička tis- karna. Cena 60 kr., s poštnino vred 65 kr. To je knjižica, ki je sicer v prvi vrsti namenjena poljedeljskemu hrvatskemu narodu, ki dela, trpi in se muči, kojo pa vendar najtopleje priporočamo tudi vsem tistim Slovencem, ki so le nekoliko večči hrvatskemu jeziku. Knjiga je pisana vse- skozi priprosto in lahkoumevno. — V prijetni obliki pripovedi se nam tukaj kaže, koliko prave sreče in zadovoljnosti je najti pri umnem kme- tovanji in kako le to dovede zastopnega in pa- metnega poljedelca do ugleda, premoženja in ve- ljave, kako pa nesprotno nevednost in lahkomi- selnost pelja v časno in večno pogubo. Peter do- vrši z najboljšim uspehom kmetijsko šolo. Ko dojde domu, vzame ga takoj veliki posestnik grof Vukotič v svojo službo. Tukaj je imel pri- liko na kmetijski šoli pridobljene nauke dejansko izpeljati. Grof je z njegovim delovanjem popol- noma zadovoljen, in ga pri vsaki priliki še po- sebno odlikuje. Ker živi Peter jako trezno in varčno, prihrani si sčasoma toliko, da si usta- novi svoj dom na Dobruši. Tudi tukaj uvede marsikaj novega, kar ni bilo po volji in ukusu njegovih sovražnikov, ki so se mu z ramami majaje posmehovali ter ga celó zaničevali. Pa Peter se za vse to ne zmeni in veliki uspehi, katere je v prav kratkem času dosegel, odprli so oči tudi drugim. Z umno glavo in pridno roko je Peter svoj stan tako povzdignil, da je kmalu postal najpremožnejši in najveljavnejši mož v celi oko- lici. Radi tega svojega izglednega kmetovanja zaslovi po vsej deželi in na kmetijskih izložbah dobé njegovi pridelki prvo in najodličnejše pri- znanje. Tako gospodari srečno in zadovoljno, dok mu ne doraste sin Ivan, koji mu je tudi z naj- boljšim uspehom dovršil kmetijsko šolo. Ker je bil sin Ivan vrl in vreden sin svojega očeta, po- tegne mu še posebna sreča; grof Vukotič izroči mu svojo edino hčer in ž njo vred vsa svoja ob- širna posestva. Nasprotno se pa Filip drži sta- rega kopita in stare malomarnosti; malo dela, in veliko zapravlja, po krčmah se shaja z nič- vrednimi tovariši, pri igri trati zlati čas, denar in poštenje ter zgubi končno vse, kar ima in po- stane ubijalec. Ako bi si ljudstvo te primere vzelo

za svoje izgleda, potem bi jih ne iskalo več toliko sreče po mestih in na tujem, temveč ustrajno bi obdelovalo zemljo, katero so pradedje sè svojo krvjo branili in napajali; povzdignilo bi se bla- gostanje ter našlo doma dovolj sreče in zado- voljnosti.

Fr. P. . . k

Drobtine.

(**Važno za živinorejce**) Poslanska zbornica državnega zbora sklenila je letos postaviti, vsled katere se sme 500.000 meterskih centov ali jeden milijon starih centov soli za živino prodajati kilogram po 5 kr., ali stari funt po 3 kr. Ta množina razdelila se bo po deželah in okrajih vseh avstrijskih kronovin, razun Dalmacije, kjer velja siva morska sol 4½ kr. Želeti bi bilo, da bi se mnogo živinorejcev po Slovenskem oglasilo in kupovalo to sol; s tem pridobila bi živinoreja mnogo. Nadejati se je potem, da bodo vsako leto vsaj tolikošno množino živinske soli v naše kraje pošiljali. Tudi trgovcem bi svetovali, da naročé mnogo take soli.

(**Velikanski tobak**) (latinski „nicotiana co- lossea“ ali „n. gigantea“) je prekrasna lepotična rastlina, bodisi zaradi lepega, velikega listja in orjaške velikosti, bodisi zaradi lepega cvetja. Da je pa pri nas ta rastlina tako rekoč neznana, prihaja odtod, ker je po vrtilih nismo smeli imeti. Velikanski tobak je, kakor kaže uže ime, vrsta tobačne rastline, ki je v Avstriji zaradi tobač- nega monopola prepovedana. Ker pa listje veli- kanskega tobaka ni za kajo, ima namreč v sebi mnogo hudega strupa „solanina“, dovolilo je sedaj c. kr. finančno ministerstvo z odlokom z dne 8. decembra l. 1892., št. 44028., da se sme ra- biti za lepotično rastlino po vrtilih.

(**Za umetna gnojila**) je v Hrastniku ke- mijska tovarna, ki izdaja tudi slovenske cenike.

(**Muhe in obadi**) v vročih poletnih dnevih živino v zaprtih in slabo prezračenih hlevih dostikrat hudo nadlegujejo in pikajo. Bodi toraj vsakega gospodarja skrb, da živino kolikor mo- goče brani in varuje teh grdihih pijavk. V ta namen je dobro živino po večkrat izmivati z vodo, v katero se je iztisnilo nekaj soka od drobno zrezanega pelina. Tak pelinovec je baje muham zeló zopern. Ker si ga pa vsak gospodar brez vseh troškov lahko napravi, zato se naj to vsaj poskusi. Tudi lorbekovega olja in pa česnjeve vode baje muhe ne marajo.